

JEDNORAZOWE, SMAKOWE E-PAPIEROSY - RYNEK, ZAGROŻENIA, PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ.

Rynek jednorazowych e-papierosów w Polsce od kilku lat odnotowuje niepokojąco dynamiczny wzrost.

O ile w 2018 r. do Prezesa Biura do spraw Substancji Chemicznych dokonano zgłoszenia pierwszych 18 rodzajów jednorazowych e-papierosów (*zgodnie z art. 11b ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania wyrobów tytoniowych póź. zmianami*) to już w 2022 r. zgłoszono ich 2283 odnotowując 127- krotny wzrost w porównaniu z 2018 r.¹

Na rynku pojawiły się również **jednorazowe smakowe e-papierosy**, których sprzedaż wzrasta lawinowo. Według danych Ministerstwa Zdrowia, w 2019 r. było to 114 tys. sztuk, a w 2022 r. już ponad 14,6 mln sztuk, co oznacza ponad 128-krotny wzrost tego rynku.

Dane z Ministerstwa Zdrowia wydają się jednak mocno niedoszacowane.

Według najnowszego raportu Instytutu Prognoz i Analiz Gospodarczych (IPAG) z lutego 2024 r., **dystrybutorzy jednorazówek sprzedali w ubiegłym roku blisko 100 mln sztuk takich urządzeń, z których 97 proc. stanowiły e-papierosy o słodkim aromacie.**

Cały rynek, zdominowany przez atrakcyjne dla nieletnich urządzenia, wart był w ubiegłym roku minimum 2 miliardy złotych. IPAG informuje o bardzo szybkim wzroście sprzedaży w Polsce.

Według danych Centrum Monitorowania Rynku, które na bieżąco analizuje dane rynkowe odnośnie skali sprzedaży jednorazowych, smakowych e-papierosów² w 2023 r. sprzedano ponad 54,2 mln sztuk tych urządzeń co stanowi wzrost o 232 proc. r/r³

Ekspertki zwracają uwagę na łatwość obsługi, niską cenę i atrakcyjność urządzeń dla osób niepełnoletnich, które chętnie sięgają po jednorazowe e-papierosy o smaku

¹ Źródło: Opracowanie Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

² Badany segment rynku to sklepy spożywcze poniżej 300m², sklepy alkoholowe, kioski, saloniki prasowe i supermarkety

³ Źródło: „Rynek jednorazowych papierosów w Polsce” Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych; Warszawa, luty 2024

owocowym, albo deserowym. Na polskim rynku w ubiegłym roku dostępnych było ponad 770 aromatów, z których najczęściej kupowano smaki: ananasowy, ciasteczkowy, melonowy, sernikowy, tarta cytrynowa, drink (np. pinacolada), energetyk, guma balonowa, wata cukrowa, lody śmietankowe czy cola.

Patrząc na ofertę jednorazowych smakowych e- papierosów można zdecydowanie stwierdzić, iż **pomimo ograniczeń wiekowych wynikających z przepisów**, tak naprawdę **producenci i dystrybutorzy kierują ten towar do młodych osób**. Urządzenia te posiadają bardzo często zaskakujące i maskujące kształty (pisaki, lizaki, gwizdki, itp.) agresywną kolorystykę opakowań z grafiką przedstawiającą wizerunki aktualnych bohaterów młodzieży. Trudno zatem negować, że jest to produkt kierowany do ściśle określonej grupy wiekowej.

Olbrzymim **problemem jest również masowa i niekontrolowana sprzedaż tych produktów przez internet**. Należy przy tym zaznaczyć, iż według art. 7f ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania wyrobów tytoniowych z póź. zmianami – zabrania się sprzedaży wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych oraz pojemników zapasowych i ich części na odległość.

Problem skutków zdrowotnych wynikających z rozpowszechniania e-papierosów i wprowadzania na rynek coraz bardziej atrakcyjnej oferty oraz zatrważających danych dotyczących odsetka młodzieży palącej regularnie jednorazowe e- papierosy stał się w chwili obecnej poważnym wyzwaniem zdrowotnym, fiskalnym i środowiskowym.

Według danych Ministerstwa Zdrowia, w przypadku młodzieży w wieku 13-15 lat w Polsce w 2022 r. elektroniczne papierosy były używane przez 24,4 % dziewcząt i 21,2 % chłopców. Polska znajduje się pod tym względem w czołówce krajów Unii Europejskiej, na problem ten zwraca również uwagę **raport WHO wskazujący Polskę jako państwo z największym na świecie odsetkiem osób nieletnich, które kiedykolwiek używały tego rodzaju produkty**.

Izba Gospodarcza „FARMACJA POLSKA” aktywnie włączyła się w działania na rzecz wprowadzenia rozwiązań eliminujących dostęp młodzieży do e-papierosów jak również uporządkowania tego rynku poprzez zaostrzenie wymagań jakościowych i wprowadzenia rzeczywistego nadzoru organów państwa. Oczywiście wspieramy każdą inicjatywę zmierzającą do radykalnych rozwiązań – całkowitego zakazu sprzedaży jednorazowych, smakowych e-papierosów. Mając na uwadze poważne skutki zdrowotne i społeczne zjawiska coraz częściej nazywanego epidemią smakowych, jednorazowych e-papierosów, Izba skierowała stosowne wystąpienia do:

- Izabeli Leszczyny Minister Zdrowia
- Barbary Nowackiej Minister Edukacji
- Moniki Horny-Cieślak Rzeczniczki Praw Dziecka

Problem jednorazowych, smakowych e - papierosów i ich negatywnych skutków dla zdrowia dzieci i młodzieży staje się wreszcie przedmiotem szerokiej debaty publicznej.

Tematem zajął się również Parlamentarny Zespół ds. Przeciwdziałania Uzależnień. Kilkugodzinna debata z udziałem ekspertów, przedstawicieli środowisk medycznych, oraz organizacji pacjenckich pokazała, że należy podjąć natychmiastowe i radykalne działania. Izba, z uwagi na jej dotychczasowe zaangażowanie, została również zaproszona do udziału w posiedzeniu.

Apel o wprowadzenie zakazu sprzedaży jednorazowych e-papierosów i zakazu stosowania słodkich dodatków smakowych atrakcyjnych dla młodzieży skierowały do Ministra Zdrowia i Premiera organizacje pacjentów; Stowarzyszenie Walki z Rakiem Płuca, Fundacja Pokonaj Raka, Fundacja My Pacjenci, Polskie Stowarzyszenie Diabetyków, Polska Federacja Stowarzyszeń Chorych na Astmę, Alergię i POChP.

W dniu 21 lutego 2024 r. Minister Zdrowia podała do publicznej wiadomości, że resort zamierza przygotować rozwiązania idące w kierunku zakazu sprzedaży e-papierosów, przy czym wskazała na możliwe dwa rozwiązania:

- Zarządzenie Głównego Inspektora Sanitarnego, który ze względu na szkodliwość tych produktów wycofa je z obiegu handlowego
- Regulacje ustawowe i ich notyfikacja w UE - jako rozwiązanie zgodne z prawem europejskim, zabezpieczające Polskę przed ewentualnymi skargami producentów i dystrybutorów oraz możliwymi arbitrażami międzynarodowymi.

Należy również zaznaczyć, że Polska jest jedynym państwem Unii Europejskiej, które nie dotrzymało terminu wdrożenia dyrektywy 2022/2100 z dnia 29 czerwca 2022 r., mimo że powinno to być nastąpić już z końcem lipca 2023 roku. Wdrożenie dyrektywy zakazującej używania aromatyzowanych podgrzewaczy jest niezwykle istotne z punktu widzenia polityki walki z nowotworami i związanego z tym ograniczenia dostępu do wyrobów tytoniowych.

Izba Gospodarcza „FARMACJA POLSKA” prowadząc własne analizy wykorzystwała również informacje zawarte we wspomnianym raporcie IPAG „Rynek jednorazowych papierosów w Polsce”.

1. Z raportu wynika, że w sprzedaży są dostępne produkty nagminnie naruszające i łamiące przepisy polskiego prawa – taka sprzedaż dotyczy ok 60% polskiego rynku i odbywa się głównie w kanałach niemonitorowanych czy wręcz zakazanych w ustawie. Podstawowe zidentyfikowane naruszenia to m.in.

- przekroczenie przez producentów dopuszczalnej pojemności płynu ⁴ z nikotyną (w sprzedaży dostępne są produkty o pojemności nawet 20 ml, podczas gdy dopuszczalna wartość to 2 ml)
- przekroczenie przez producentów dopuszczalnego stężenia nikotyny w płynie (w sprzedaży dostępne są produkty o stężeniu 50 mg/ml, podczas gdy dopuszczalna wartość to 20 mg/ml);
- brak zgłoszenia ze strony producenta do Biura ds. Substancji Chemicznych o wprowadzeniu produktu na rynek;
- brak wymaganych prawnie informacji (np. zbyt małe ostrzeżenia zdrowotne na paczkach jednorazowych, smakowych e-papierosów; brak informacji o stężeniu wdychanej nikotyny; brak instrukcji w języku polskim).

Wyżej wymienione naruszenia już w chwili obecnej pozwalają na podjęcie doraźnych działań ze strony organów państwa

2. Analiza ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania wyrobów tytoniowych z póź. zmianami wskazuje na ułomność przepisów dotyczących kompetencji Prezesa Biura ds. Substancji Chemicznych w zakresie skutecznego nadzoru nad rynkiem e-papierosów. Przykłady poniżej:

- *„Biuro do spraw Substancji Chemicznych nie przeprowadza weryfikacji składu chemicznego płynów przeznaczonych do papierosów elektronicznych pod kątem ich zgodności z informacjami przekazanymi przez producentów i dystrybutorów*
- *„Biuro do spraw Substancji Chemicznych nie posiada w swoich ustawowych kompetencjach prowadzenia i zlecenia badań papierosów elektronicznych”*
- *„Prezes Biura do spraw Substancji Chemicznych nie jest organem nadzoru rynku w zakresie wyrobów tytoniowych i powiązanych, w związku z czym nie zajmuje się kontrolą wyrobów dostępnych w obrocie”*

W ocenie Izby Gospodarczej „FARMACJA POLSKA”, przygotowując nowe rozwiązania legislacyjne należy precyzyjnie wskazać organ nadzoru, określić zakres kompetencji i uprawnienia pozwalające na skuteczny nadzór na rynkiem, w tym zwiększyć wymagania odnośnie obowiązku przekazania dowodów na okoliczność spełniania norm jakościowych i profilu bezpieczeństwa. Warto przy tych pracach przeanalizować

⁴ „Rynek jednorazowych papierosów w Polsce” Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych; Warszawa, luty 2024

regulacje dotyczące organów GIF⁵ i GIS⁶, jako przykład sprawdzonych i skutecznych rozwiązań w sprawowaniu nadzoru nad przynależnymi im obszarami.

3. Kolejną sprawą, pomijaną w toczącej się dyskusji, jest ryzyko rozprzestrzeniania się chorób z uwagi na wykształcone wśród młodzieży nawyki korzystania z jednego jednorazowego e-papierosa, który pozwala na około 700-800 zaciągnięć
4. Zagrożenie dla środowiska
 - W Polsce co godzinę sprzedawanych jest ponad 11 tysięcy jednorazówek, które po szybkim użyciu trafiają do śmieci.
 - Jednorazowe e-papierosy są trudne do recyklingu, ponieważ wykonane są z mieszanki materiałów – w tym plastiku, miedzi i baterii litowej. Zaprojektowano je jako jedną całość, co oznacza, że akumulatorów nie można łatwo oddzielić od plastikowej obudowy i innych materiałów. To sprawia, że recykling jednorazowych urządzeń jest trudny i kosztowny.
 - Z wyrzucanych w ciągu roku w Polsce jednorazowych e-papierosów można byłoby wyprodukować baterie do kilku tysięcy samochodów elektrycznych! Zamiast tego, tony litu z baterii trafiają na wysypiska śmieci i zanieczyszczają środowisko.

Podsumowując, dynamika rozprzestrzeniania się epidemii jednorazowych, smakowych e-papierosów wskazuje, iż jest to ostatni sygnał do podjęcia radykalnych działań ze strony organów państwa. IPAG w swoim raporcie celnie skonstatował, że problem jednorazowych e-papierosów staje się coraz poważniejszym wyzwaniem zdrowotnym, fiskalnym i środowiskowym.

Zapowiadane przez Ministerstwo Zdrowia zmiany legislacyjne implementujące dyrektywę 2022/2100 z dnia 29 czerwca 2022 r. i deklaracja złożona przez minister I. Leszczyńską o zamiarze wprowadzenia zakazu sprzedaży jednorazowych e-papierosów to optymistyczne informacje.

Mamy jednak nadzieję, że z uwagi skalę problemu, sprawa zostanie potraktowana priorytetowo a założenia do projektu powstaną w oparciu o szerokie konsultacje w gronie ekspertów i środowisk zainteresowanych, którzy prezentowali swoje stanowisko podczas posiedzenia Parlamentarnego Zespołu ds. Przeciwdziałania Uzależnień w dniu 16.02 2024 r.

Widzimy również potrzebę przeanalizowania rozwiązań, które już teraz pozwolą na ograniczenia sprzedaży, np. zakaz sprzedaży jednorazowych e-papierosów w bliskim sąsiedztwie szkół, ośrodków kultury itp.

⁵ Główny Inspektor Farmaceutyczny

⁶ Główny Inspektor Sanitarny

Warto rozważyć przeprowadzenie szybkich zmian legislacyjnych mających na celu m.in. poszerzenie kompetencji Prezesa Biura do spraw Substancji Chemicznych, wprowadzenie nakazu badań z rynku przeprowadzanych na koszt dystrybutorów w ramach państwowego nadzoru na wzór regulacji przyjętych dla rynku leków.

Materiał przygotowany przez Izbę Gospodarczą „FARMACJA POLSKA”